

Tanulmányi mobilitás: tovább nő a különbség Kelet- és Nyugat-Európa között?

Az Európai Unió keleti és nyugati fele nem csupán a történelmi múltnak köszönhetően, de gazdasági fejlettségben és életszínvonalban is különbözik egymástól. A hallgatói mobilitás lehetne az egyik eszköz ennek leküzdésére, ám a jelenleg zajló folyamatok alapján erre nem sok esély mutatkozik.

Az oktatás ügyével sokáig nem foglalkoztak a tagállamok közösségi szinten, a változás az 1970-es években, részben az első olajválság hatásainak köszönhetően következett be, amikor is a politikusok felismerték, hogy a versenyképesség és a gazdasági növekedés biztosításához elengedhetetlen a humán erőforrásba való befektetés. Ettől az időszaktól kezdődően egyre nagyobb hangsúlyt kapott ez a szakpolitika, 1987-ben több programot is indított az Európai Bizottság ezen a területen. Az oktatáspolitikai uniós szinten hivatalosan az 1992-ben elfogadott, [Európai Unióról szóló szerződésben](#) jelent meg. A Maastrichti Szerződésnek is nevezett dokumentumban közösségi feladatként a minőségi oktatás fejlesztését határozták meg, a tagállamok közötti együttműködés elősegítése révén. Ezen döntés mögött többféle megfontolás is húzódott. Az oktatás, a más tagállamban való tanulás ugyanis nem csak a gazdasági fejlődéshez járul hozzá, de csökkenti az országok, és azokon belül a társadalmi csoportok közti különbséget, a fiataloknak több lehetőségük nyílik a munkavállalásra, valamint erősíti az európai polgárok közösségtudatát is, amely megszilárdítja az Unió egységét.

Bár az Európai Unióban az oktatáspolitikai nemzeti hatáskörben van, mely értelmében az EU csupán koordináló, kiegészítő tevékenységet végezhet, kezdeményezései rövid időn belül mégis nagy népszerűsége miatt szert. Az egyik legsikeresebb ezek közül az Erasmus+ program, ami egyfelől a felsőoktatásban tanulókat segíti hozzá, hogy más ország intézményeiben is folytathassanak tanulmányokat, másfelől a sport, ifjúságügy és képzés számára nyújt támogatást. Az ösztöndíjak révén a kevésbé jó gazdasági helyzetű államok - így a kelet-közép-európai térség - polgárai is nagyobb arányban tudtak tapasztalatokat szerezni külföldön. Mindez pedig azt eredményezte, hogy az Európa nyugati és keleti fele között meglévő társadalmi különbségek is csökkentek. Ennek érdekében, hogy ez folytatódhasson, az Európai Bizottság 2018-ban arra tett [javaslatot](#), hogy a következő, 2021-ben kezdődő többéves költségvetési ciklusban 30 milliárd euróra növekedjen az Erasmusra szánt keretösszeg, amely megközelítőleg 12 millió fő támogatását tenné lehetővé. Ezzel több mint kétszeresére emelkedett volna a forrás, hiszen a 2014 és 2020 közötti időszakban 14,7 milliárd eurót fordítottak a programra. Ahogy Navracsics Tibor, az akkori oktatásért, kultúráért, ifjúságért és sportért felelős biztos fogalmazott, a testület célja az, hogy az Erasmus+ minél több fiatal számára váljon hozzáférhetővé, a földrajzi különbségek további

mérséklése okán pedig növelnék a kelet-közép-európai polgárok számára az egy főre jutó ösztöndíj mértékét. Az elmúlt néhány hét eseményei azonban arra engednek következtetni, hogy ezen célok legfeljebb csak korlátozottan valósulhatnak meg, és féltő, hogy a társadalmi különbségek a kontinensen még jobban kirajzolódnak majd.

Az Ursula von der Leyen vezette Európai Bizottság május 27-én ismertette új javaslatát a többéves pénzügyi keretre vonatkozóan, melyet a koronavírus-járvány hatásai nyomán dolgozott át. Fókuszában a gazdasági károk enyhítése áll, a forrásátcsoportosítások pedig az oktatás területét is érintik. A legutóbbi tervek [szerint](#) 24,6 milliárd eurót szánának az Erasmus+ programra a következő hét évben, amely összeg az első javaslathoz képest 18%-kal kevesebb, és tekintve, hogy még tart az egyeztetés a költségvetésről a tagállamok között, fennáll a lehetősége annak is, hogy további csökkentés lesz. Ilyen módon az előző Bizottság ambiciózus terve nem tud teljesülni, a szűkebb pénzügyi keret kevesebb hallgató támogatására ad lehetőséget, és a fiatalok közötti, eltérő anyagi háttérből fakadó különbségek ezt követően is fennmaradnak.

A felsőoktatásban tanulóknak az Egyesült Királyság (EK) két közelmúltbeli bejelentése szintén nehézségeket jelenthet. A brit kormány egy olyan tanulmányi mobilitási program bevezetésén [gondolkodik](#), amely alternatívája lehetne az Erasmusnak a Brexit utáni időszakban. Ennek keretében az államok szélesebb körével – így például Brazíliával és Nigériával is - kötne az Egyesült Királyság kétoldalú szerződéseket, és a szándékok szerint nem egy központi költségvetésből történne a program finanszírozása, hanem a küldő nemzetek támogatnák saját polgáraikat. A 2020-as év egy átmeneti időszakot jelent az EU és az EK kapcsolatában, a tárgyalások folynak, következésképpen a szigetország még dönthet úgy, hogy továbbra is részese kíván maradni az Erasmusnak. Ez indokolt is lenne, ugyanis az Egyesült Királyság mind kibocsátó-, mind fogadóállamként fontos szereplője a kezdeményezésnek. Amennyiben mégis új megállapodásokat kötne, az Erasmus keretein kívül, úgy az uniós tagországnak egyszerre kellene az EU központi költségvetésébe és azon hallgatók után fizetniük, akik brit egyetemeken akarnak tanulni. Mindez pedig ismét csak a szegényebb családokra, államokra ró leginkább terhet, ott tudnak majd kevesebben élni a lehetőséggel.

A társadalmi és földrajzi különbségek még inkább kiéleződnek, ha az Egyesült Királyság kormánya 2021-től valóban megemeli az uniós diákok által fizetendő tandíjat. Ez idáig az Európai Unióból érkező hallgatók ugyanazt az összeget fizették tanulmányaikért, mint a brit állampolgárok, vagyis éves szinten 9250 fontot (közel 3,6 millió forintot), a kiadások fedezésére pedig a diákhitel felvételének lehetősége is biztosított volt számukra. A többi nemzetközi tanuló átlagos tandíja 16.000 font (6,2 millió forint) [volt](#) a legutóbbi tanévben, de ez az összeg a legdrágább egyetemen az évi 36.000 fontot (14 millió forintot) is [elérhette](#), és részükre az állami támogatás sem elérhető. A felsőoktatásért felelős miniszter [bejelentése alapján](#) 2021 ősztől ez utóbbi feltételekkel kell számolniuk az uniós polgároknak is, kivételt képeznek azonban az Írországból érkezők, illetve azok az EU-s állampolgárok, akik az átmeneti időszakban letelepedési engedélyt kaptak. 2018-ban 143.025 fő [utazott](#) az Európai Unió valamely országából az Egyesült Királyságba azért, hogy felsőfokú tanulmányokat folytasson, közöttük nagy számban voltak a kelet-közép-európai térségből is. A megnövekedett tandíjak minden európaít hátrányosan érintenek, ám az életszínvonalbeli különbségek okán nagyobb hatást újfent a kontinens keleti felén élőkre gyakorolnak.

Ezek a tényezők jó lehetőséget nyújtanak arra, hogy az államok és az EU vezetői az – egyébként valóban súlyos - gazdasági kihívások kezelése mellett elgondolkodjanak arról, mit is jelent valójában a szolidaritás, a társadalmi befogadás és az egységes Európa fogalma.

2020.06.29. Kalas Vivien

